

PUT VJERNOSTI, A NE USPJEHA NA MARGINAMA RAZMIŠLJANJA O SINODALNOM PUTU CRKVE

Anton TAMARUT

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Vlaška 38, 10 001 Zagreb
anton.tamarut@kbf.unizg.hr

Rijetko je koja slika tako prikladna za opis Crkve kao što je to slika puta. Put i Crkva idu zajedno. Crkva je narod Božji na putu. Ona je već u Starom zavjetu kao takva predoznačena. Novi zavjet toj slici daje novu dimenziju i konačno značenje. Crkva je na putu prema nebeskoj domovini. Njezina obećana zemlja je nebeski grad Jeruzalem i njezin konačni cilj susret s Bogom u njegovu očinskom domu. Put Crkve je jasno trasiran i označen: Isus Krist je njezin put. A vođa na tom putu je Duh Sveti. U tom svjetlu uz Isusove jasne riječi o sebi kao putu (usp. Iv 14,6), a o Duhu Istine kao onome koji će učenike voditi putem u svu istinu (usp. Iv 16,13), dovoljno se još spomenuti misli sv. Augustina: »Malo je bilo Bogu da svoga Sina učini tek pokazateljem puta, on njega učini i putom, da ideš njime koji će ravnati tobom dok po njemu hodiš« (*Enarratio in Psalmos*, 109,3). Zanimljiva je i znakovita činjenica da se kršćanstvo u nastajanju prozvalo *Put* (usp. Dj 9,2; 18,25; 24,22).

Put je prostorna i vremenska, ali još više duhovna i metafizička veličina. Tako se npr. u proroka Jeremije spominje »put života« i »put smrti« (Jer 21,8). Dok se kao zemljopisna veličina može izmjeriti uređajima i mjerama za daljinu i vrijeme, kao duhovna i metafizička veličina put izmiče prostornom mjeranju te radije podliježe intuitivnim i duhovnim, umnim i osjećajnim procjenama i opisima. No, kao i u mnogim drugim slučajevima, tako i u ovome, materijalno i tjelesno, prostorno i vremenito može dobro poslužiti u razumijevanju duhovnog i nevidljivog, nebeskog i vječnog. Iskustvo i doživljaji zemaljskih, tjelesnih i vremenitih stvarnosti pomažu nam da lakše dočaramo i makar u jezik slike

dovedemo slutnje, iskustva i doživljaje nebeskih, duhovnih i vječnih, u jednu riječ, metafizičkih stvarnosti. Zapravo mogućnost usporedbe, kakogod ona bila manjkava i nesavršena, pokazuje da između tjelesnog i duhovnog, zemaljskog i nebeskog, vremenitog i vječnog ne postoji nepremostivi jaz, nego radije određena povezanost i sličnost.

Ono, naime, što možemo ustvrditi za put u prostoru i vremenu, možemo slično reći i za duhovni put, koji može biti duži ili kraći, lak, lakši ili težak, teži ili najteži. Ono što nam se može dogoditi na materijalnom putu, može nam se dogoditi i na duhovnom putu: možemo na nj krenuti pripravljeni ili nepripremljeni, možemo se brzo umoriti, doći do pola puta i odustati, ili pak biti uporni i uza sve zapreke i krize koje nas na putu snađu doći do kraja, odnosno do cilja. Možemo na putu početi sumnjati u izbor puta i vodiča, možemo prigovarati, mrmljati i kritizirati. Dok smo na jednom putu može nam se nametnuti razmišljanje o drugom, poželjnijem i privlačnijem. Ponekad nam se može činiti da su pojedine dionice na putu kojim smo oduševljeno krenuli ipak nepotrebne, da ih se trebalo i moglo preskočiti ili zaobići i put bi tada bio ljepši i lagodniji. Drugim riječima, put se mogao znatno skratiti, na cilj se moglo stići brže i lakše. Moglo bi se još navesti puno sličnih mogućih dojmova i iskustava s puta, ne zanemarujući dakako ni one koji su proživljenim putom oduševljeni i svima bi ga preporučili. Koliko putnika, toliko i doživljaja puta, odnosno priča o putovanju, kako onom tjelesnom tako i onom duhovnom, metafizičkom.

Za »putujuću Crkvu«, odnosno »Crkvu putnika«, kako je na više mjesta označava Drugi vatikanski koncil (usp. LG 14, 48, 49, 50) posebnu važnost i značenje ima Isusov put sa svojim učenicima. Prema tom uzornom i jedincatom putu u povijesti spasenja Crkva se treba stalno ravnati, na njemu se nadahnjivati i po njemu hodati. U tom svjetlu prvo treba primijetiti kako je Isus sa svojim učenicima gotovo pa stalno na putu. Nije se vezao uz jedno mjesto, uz jedan grad i pokrajinu. On svoje propovijedanje i djelovanje ne veže na čvrste strukture i institucije: Sin čovječji nema gdje nasloniti glavu (usp. Mt 8,20). Propovijeda svima, a ne samo određenim skupinama. Ne zaustavlja se na mjestima gdje doživljava pohvale i priznanja, nego želi ići i tamo gdje će to izostati. Učenici se tome čude i radije bi bili s njime ondje gdje ga svi traže i gdje je i njima zbog toga ljepše (usp. Mk 1,37-38).

S pogledom na današnje duhovno ozračje u svijetu općenito, posebno na Zapadu, važno je podsjetiti na Isusov put s učenicima kroz Samariju (usp. Lk 9,52-55). Nije li, naime, u značajnom dijelu svijeta, na osobit način u sekulariziranoj i pokumirenoj Europi, duhovno okružje i ozračje za Isusa i njegove učenike negostoljubivo, nepoželjno, gotovo neprijateljsko?! No, iako zna na

kakav prijam može računati u Samariji i što mu se tamo može dogoditi, Isus ne izbjegava voditi učenike takvim zemljopisnim i duhovnim prostorom. Pače, iskustva na tom putu su mu dragocjena za ispravljanje, odgajanje i poučavanje svojih učenika. Prekorava njihovu srdžbu i pomisao da se duhovnom premoću i osvetom obračunaju sa svojim prezirateljima i protivnicima. Odgaja ih za snošljivost i poniznost.

Susret i razgovor sa ženom Samarijankom na Jakovljevu zdencu, kao i kasnije s njezinim sugrađanima, bit će dobra prilika za nadvladavanje netrpeljivosti, duhovnih zabluda i neznanja, nepotrebnog neprijateljstva, sumnji i nepovjerenja. Bit će to prilika za međusobno zbližavanje, za susret i život u jednoj vjeri i u jednoj istini (usp. Iv 4,4-42).

Isusov put ima jasan cilj. On prema tom cilju ide odlučno, za razliku od njegovih učenika od kojih su jedni njegovom odlučnošću prestrašeni, a drugi zaprepaseni te bi ga svakako htjeli zaustaviti i odvratiti od tog cilja, skrenuti ga u svoju stranu, usmjeriti prema svojim svjetovnim željama i namjerama. No, on se ne da smesti! Sa svom odlučnošću nastavlja put prema Jeruzalemu, gdje ima biti predan glavarima svećeničkim i pismoznancima. Tamo će biti osuđen na smrt, predan poganima, izrugan i popljuvan, izbičevan i ubijen, ali će treći dan i ustati (usp. Mk 10,33-34). Njegovim učenicima nikada ne bi palo na pamet poći tim putem, još manje dovršiti svoj život na njegov način.

U vezi s Isusovim putom u Jeruzalem važno je i uočiti sljedeće: Čim učenici malo zaostanu za Isusom ili požure ispred njega te počnu razgovarati međusobno, misleći da ih on ne čuje, počinju raspravu o tome tko je među njima važniji i veći, najveći i najvažniji. Počinju razmišljati o zemaljskim institucijama i strukturama, o svojem položaju, utjecaju i ugledu. Njegov im se projekt čini nestvarnim pa u tom smislu ne uzimaju ozbiljno ni njegove riječi. Do zadnjega časa vjeruju da se tako nešto njemu ne može dogoditi, da on nikako ne može tako jadno i sramotno završiti. U najmanju ruku on to ne zaslužuje, ta toliko je dobra ljudima učinio! Riječ o uskrsnuću nisu pravo ni čuli, a još manje razumjeli.

Tek kada se Isus vratio među svoje učenike i dao im do znanja da je čuo o čemu su razgovarali i da dobro zna kako razmišljaju i o čemu sanjaju, iščezavaju njihove iluzije. On ih svojom opetovanom riječi o služenju i daru života prizemljuje i vraća u realnost. Odvraća ih od onoga što je ljudsko i zemaljsko i upućuje na ono što je Božje i nebesko, maleno i konkretno, životno i svakidašnje. Potiče ih da traže prvenstvo u služenju i ljubavi. Obecava im, kada za to dođe vrijeme, zajedništvo sa sobom u žrtvi, u daru života, konačno u Očevoj slavi.

Danas se puno razmišlja i raspravlja o sinodalnom putu Crkve i pritom naglašava kako to u prvom redu znači biti zajedno na putu, zajedno hodati,

međusobno razgovarati, slušati jedni druge. To je svakako važno, ali još je važnije paziti da taj hod bude usklađen s Kristovim korakom, da bude istodobno i razgovor s njime i njegov s nama. Ključno je da on bude u središtu, uključen u sva naša razmišljanja i u sve naše razgovore, jednako blizu svima, da svi osjete dah i čuju glas njegova Duha. Jer zaostanemo li za njim ili se požurimo ispred njega pa počnemo razgovarati samo jedni s drugima, može nam se dogoditi slično kao i apostolima. Umjesto da raspravljamo i sudjelujemo u Božjem naumu spasenja i njegovu načinu djelovanja u svijetu, mi snujemo i razrađujemo »učinkovitije« planove, oponašamo svjetovne metode, ustanove i strukture, zanosimo se svjetovnim i vremenitim uspjehom i u tom pogledu predlažemo i zagovaramo svoja, »suvremenija« rješenja. Odmjeravamo se jedni s drugima i žilavo se borimo za svoje pozicije, za moć i prestiž, utjecaj i ugled. Nadmudrujemo se. Svađamo se i srdimo jedni na druge. Do nas ne dopiru Učiteljeve riječi: »Kraljevi gospoduju svojim narodima i vlastodršci nazivaju sebe dobrotvorima. Vi nemojte tako! Naprotiv, najveći među vama neka bude kao najmlađi, i predstojnik kao poslužitelj« (Lk 22,25-26).

U iskustvu dvojice učenika na putu u Emaus (usp. Lk 24,13-35), kada im se u liku stranca pridružio uskrsli Gospodin i započeo s njima razgovor, Crkva ima uzoran primjer i poučak kako put s Kristom preko Pisma i euharistije od teškog razočaranja i goleme tuge vodi do oduševljenja s Bogom, do bistrog i živog pogleda, do silne radosti i neodoljive potrebe povratka u zajednicu učenika (u crkveno zajedništvo), tamo gdje se dijeli iskustvo susreta s uskrslim Gospodinom i gdje se živi od neopisivog iskustva: Učitelj koji je poučavao o kraljevstvu Božjem, liječio bolesne, na život budio mrtve, kojeg su glavari svećenički i pismoznanci odbacili i izručili poganima da se razapne, uskrsnuo je, živ je, mi smo ga susreli! Zahvaljujući tom izvanrednom i jedincatom iskustvu učenici su počeli živjeti novim životom, bitno drukčijim od dotadašnjega. Isusova pobjeda nad grijehom i smrću, odnosno Božja svemoć i vjernost koja se pokazala u Isusovu uskrsnuću, postali su čvrsto uporište za novi put.

Novi poredak milosti, služenja i ljubavi o kojem je Isus propovijedao i na koji je svojim osobnim primjerom ukazao, postao je privlačan i poželjan za mnoge (usp. Dj 2,42-47; 4,32-35). Taj je poredak human, čovjeka dostojan; potreban je i nužan za spasenje svijeta (usp. Dj 4,12). Na samim početcima Crkve pokazalo se kako je moguće u Isusovo ime i snagom njegova Duha stari svijet sukoba i podjela, predrasuda i isključivosti zamijeniti novim svijetom susreta i solidarnosti, povjerenja i ljubavi. Iskustvo takvog svijeta mogu imati svi koji su se iskreno obratili, krstili se u ime Isusa Krista, doživjeli oprostjenje grijeha i primili dar Duha Svetog (usp. Dj 2,38).

U uskrsno iskustvo učenika upisana je na svoj način narav i dinamika sinodalnog puta Crkve koja vrijedi i za naše vrijeme. Naime, ni danas u Crkvi nisu rijetki oni koji su s Isusom i njegovom sudbinom razočarani. Očekivali su sasvim nešto drugo. U nekim etapama i trenutcima povijesti izgledalo im je da će sav svijet Isusa prihvatiti kao svoga Gospodina i Spasitelja, ili ga barem respektirati kao vrhunskog duhovnog i moralnog učitelja. Mislili su da će njegova Crkva imati značajnu ulogu u društvenom i političkom životu naroda, i shodno tomu da će službenici Crkve biti važni »igrači« na mnogim područjima javnog života, ako ne i onog privatnog. No, od toga ništa. Takvom »uspjehu« ni traga, a njemu su se izgleda nadali i neki u hrvatskom društvu devedesetih godina prošlog stoljeća. Tu u tragove ne ubrajamo naslijeđena i stečena crkvena dobra, koja se danas vode pod naslovom »kulturni spomenici«, i »spomenička baština«.

Svijet za Krista i njegovu Crkvu puno ne mari, prema njima je uglavnom hladan i ravnodušan. Nauk Crkve često se prešućuje, prezire, omalovažava, a gdjekad i ismijava. Njezin položaj, značenje i uloga u društvu izjednačuje se s različitim nevladinim udrugama i organizacijama. Njezine službenike promatra se kao i činovnike drugih društvenih i javnih ustanova. Nisu rijetka mjesta u svijetu gdje danas pripadnost Kristu i Crkvi znači stvarnu životnu opasnost te neki zbog toga moraju napustiti svoj dom i domovinu i potražiti životnu sigurnost u tuđini. Sve rjeđa su mjesta na svijetu gdje je komotno, »lako i lijepo« biti kršćanin.

Vjerojatno bi za mnoge današnje kršćane razgovor sa Strancem na putu u Emaus započeo u istom tonu i raspoloženju kao što je bilo u slučaju dvojice učenika: mogli bi mu iznijeti brojne negativne podatke, ispričati mu mnoge tužne događaje i situacije u svijetu, ali i u samoj Crkvi, i na kraju bolno uzdahnuti: »A mi se nadasmo...« (Lk 24,21). No, upravo u tom dubokom duhovnom jedinstvu i zajedništvu s Kristom, u mogućnosti iskrenog jadanja kriju se šanse i današnjeg sinodalnog puta Crkve.

Isus se naime i danas na sličan, sakramentalan način u snazi Duha pridružuje svojim učenicima i pruža im najprije priliku da se izjadaju i iskažu sve svoje životne frustracije, da iz sebe izbace svu tugu i gorčinu, olakšaju svoju ojađenu dušu, a onda ih počinje riječima Pisma uspravljati, hraniti i krijepiti. Napaja ih nebeskom svjetlošću i bodri istinskom nadom. Kako nekoć, tako i danas, učinak Isusova puta s učenicima je napuštanje iluzija i lažnih nada, napuštanje žalovanja za minulim vremenima i iskustvima koja su tobože izgledala prava i lijepa. To je put na kojem se učenici griju uz oganj Duha i opraštaju se od svojih predodžaba i planova u odnosu na Božju logiku djelovanja i njegov naum spasenja. Za stolom s Kristom, u lomljenju kruha, u euharistiji, učenicima

se otvaraju oči (euharistija je sakrament novih očiju!) te tek tada jasno vide što je Božje, a što ljudsko, što im je u svijetu činiti i kako živjeti, gdje se i komu vratiti, na koji način nastaviti kroz povijest svoj put s Uskrsnim. U uskrsnoj svjetlosti s novim, darovanim iliti milosnim očima učenici mogu bistro vidjeti potrebe svijeta u koji su poslani. Utvrđeni su u nadi koja ne postiđuje (usp. Rim 5,5).

Dakle, u svjetlu Isusova puta sa svojim učenicima, svrhu, da ne reknemo cilj sinodalnog puta Crkve u prvom redu treba tražiti u obnovljenom žaru srca koji u vjernicima raspiruje Isusova riječ, u produbljenom iskustvu susreta s njime u »lomljenju kruha«, odnosno u euharistiji, »izvoru i vrhuncu cijeloga kršćanskog života« (LG 11), i na kraju, u životnom poletu, u neodoljivoj potrebi da se iskustvo susreta s njime dijeli s drugima. Prema tome, dragocjeni plod sinodalnog puta Crkve nije reforma crkvenih struktura, nisu to novi odbori i povjerenstva, nove odredbe i pravila, nego u prvom redu svojevršno obraćenje, odnosno oduševljenje Bogom, promjena koja se događa u samim sudionicima sinodalnog puta, njihov nov pogled na povijest boli i trpljenja te polet i vruća želja da u plodovima Isusove pobjede nad grijehom i smrću uživa sav svijet, svi ljudi i sva stvorenja.

Pred svijetom koji sve više nalikuje na biblijske slijepce, hrome i kljaste, u kojem svakim danom ima sve više isključenih i otpisanih pojedinaca i skupina koje vape i mole za pomoć, Crkva treba moći odgovoriti na isti način na koji je apostol Petar odgovorio čovjeku hromom od majčine utrobe: »Srebra i zlata nema u mene, ali što imam – to ti dajem: u ime Isusa Krista Nazarećanina hodaj!« (Dj 3,6). Svijet možda i nema potrebe za Kristom, jer ga i ne poznaje. Ono što se ne poznaje, ne može se ni tražiti. No gdjekad se, nažalost, čini da i sama Crkva nije sigurna u to da je Krist njezino najveće i jedino bogatstvo koje može ponuditi svijetu pa svoju važnost i korisnost u društvu traži, »gurajući se« u razne vrste svjetovnog partnerstva, gdje vrednote kraljevstva Božjega i ne uživaju uvijek osobit ugled. Teško je odoljeti dojmu kako danas i teologija, odnosno teolozi više pozornosti posvećuju rezultatima raznih socioloških istraživanja, različitim društvenim modelima i paradigmama, negoli npr. *blaženstvima* i Isusovu Govoru na gori.

Ne bi se smjelo zaboraviti da sinodalni put Crkve nije put uspjeha, nego poglavito put vjernosti. Crkva se ne treba takmičiti sa svijetom, niti se uspoređivati s njegovim dosezima i uspjesima, a još manje treba ugađati njegovim željama i očekivanjima. Jedno je služiti potrebama svijeta, a drugo je ugađati njegovim željama i očekivanjima. Možda nije u ovom kontekstu suvišno reći i sljedeće: Koliko je važno da pastiri Crkve mirišu po ovcama, tj. po narodu, toliko je još važnije da mirišu po Kristu; njemu da budu najbliži, i na njega

najosjetljiviji. Teologija kao sveta znanost također ne bi smjela imati kompleks manje vrijednosti u odnosu na druge svjetovne znanosti i ne bi smjela podleći napasti da umjesto u Objavi, Predaji i Crkvenom učiteljstvu svoje polazište i uporište traži u metodama i rezultatima društvenih i prirodnih znanosti. Ono što je u teologiji pomoćno, nikada ne bi smjelo postati vodeće i glavno. Crkva je okrijepljena snagom uskrsnulog Gospodina »kako bi strpljivošću i ljubavlju svladala svoje unutrašnje i vanjske žalosti i teškoće te u svijetu vjerno, iako zasjenjeno, otkrivala njegovo otajstvo, sve dok se ono na kraju ne bude očitovalo u punom svjetlu« (LG 8).